

Schuyer

behoefte van onderwijs en zeker ook extra geld ten behoeve van onderwijs in de eerste periode is zinvol en welkom. Het is hoog tijd: dat kan ook gezegd worden, want we hebben op dit terrein ten opzichte van de ons omringende landen achterstand opgelopen. Mijn fractie is uiteraard niet tegen het besteden van dat extra geld. Gegeven de politieke keuzen die gemaakt zijn aan de overzijde is het voorstel dat de staatssecretaris ons doet goed te verdedigen en wat ons betreft niet eens overdreven centralistisch, al zou ik liever een andere opstelling ervan hebben gezien. In de uitwerking zou het dat wel kunnen worden, maar we geven de staatssecretaris graag het nodige krediet. Tot nu toe heeft ze laten merken, de centralistische opvattingen uit het verleden niet zo maar te willen handhaven. Hetzelfde geldt voor de minister. Wel lijkt het me zinvol dat de staatssecretaris modellen laat ontwikkelen, waarmee duidelijk wordt wat de effecten zijn bij een bepaalde invulling van dit wetsontwerp door de school. Daarnaast speelt natuurlijk een aspect mee, dat toen dit voorstel werd bedacht onvoldoende werd voorzien. Dat is het grote gebrek aan docenten voor de basisschool. Dat gegeven maakt, dat er een behoorlijk risico is, dat de school niet bij machte is om de groeps-grootte-verkleining ook daadwerkelijk te implementeren. De staatssecretaris dient hier nadrukkelijk de vinger aan de pols te houden. Mocht duidelijk zijn dat er zich een situatie voordoet waarin de school de verkleining niet kan realiseren, dan is het tijd om met aangepaste wetgeving te komen die het de school mogelijk maakt de gelden op een andere manier te gebruiken. Het lijkt me dat de overzijde daar dan gevoelig voor zal zijn.

Voorzitter! We zullen onze steun aan dit wetsontwerp niet onthouden ook al hadden wij ons kunnen voorstellen dat de middelen voor de doelgroep waarover we hier spreken een effectievere bestemming hadden gekregen. Op de door ons gestelde vragen en de door ons gedane suggestie wachten we het antwoord van de staatssecretaris met belangstelling af.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Dupuis. Ook voor haar geldt dat zij haar maidenspeech zal houden. Ik wijs de Kamer erop dat

het een bijzondere dag is: dit wordt de vijfde maidenspeech op één dag! De leden van het College van senioren en de griffier wisten zich geen dag te herinneren waarop zij zoiets meemaakten. Wij schrijven vandaag dus geschiedenis!

□

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD-fractie is blij dat er aanzienlijke middelen ter beschikking komen om de kwaliteit van het primair onderwijs te verbeteren. Men zou in een periode van voortrazende economie eerlijk gezegd ook niet anders verwachten. Verbetering van de kwaliteit van onderwijs heeft in de ogen van de VVD-fractie een hoge prioriteit en de fractie juicht alle positieve en werkzame bijdragen aan die kwaliteitsverbetering toe.

Ten aanzien van het huidige wetsvoorstel zijn er helaas een aantal kritische opmerkingen op zijn plaats. Ik zal drie punten van aandacht, om niet te zeggen punten van kritiek, kort bespreken. Nieuw is het allemaal niet, maar wel nog even belangrijk en urgent. Allereerst is er de al geconstateerde spanning tussen het huidige wetsvoorstel en de intenties van het departement van OCW om tot deregulering te komen. Van zo'n deregulering is bij dit wetsvoorstel niets te merken, integendeel. Bij de hele operatie van de kwaliteitsverbetering lijkt de regulering alleen maar groter te worden. Dan is er de kwestie van het lerarentekort, dat volgens de memorie van antwoord aan deze Kamer mede door deze wet zou worden opgelost, terwijl de wet juist een belangrijke oorzaak van het lerarentekort is. Een derde punt betreft de vraag of klassenverkleining wel de meest werkzame en vooral doelmatige maatregel is ter verbetering van de kwaliteit van het primair onderwijs; het gaat tenslotte om enorme sommen geld, publieke middelen, waarbij de eis van doelmatigheid volledig geldt.

Voorzitter! Het eerste punt is de kwestie van de deregulering, of liever gezegd de volkomen afwezigheid daarvan bij dit wetsvoorstel, alsmede bij de diverse andere voorstellen om tot kwaliteitsverbetering te komen. De staatssecretaris heeft immers ten minste drie beleidsdoelen ter verbetering van de kwaliteit van het primaire onderwijs:

ICT-onderwijs, de positie van de leraar en klassenverkleining. Op zichzelf is het natuurlijk prachtig dat er diverse spitsen in de kwaliteitsverbetering nagestreefd worden en dat er werkelijk aanzienlijke sommen geïnvesteerd worden. Maar deze drie doeleinden plaatsen de scholen opnieuw in een ijzeren keurslijf: er is geen ruimte voor de scholen om eigen prioriteiten te stellen. Het zou immers voor de hand liggen dat de extra middelen bestemd voor kwaliteitsverbetering ten minste voor een deel door de scholen zelf bestemd zouden mogen worden, al naar gelang de knelpunten die zij ervaren. Laten we eens aannemen dat een school geen behoefte heeft aan klassenverkleining, bijvoorbeeld omdat het met een afschuwelijke term een "wegende" school is – een school met veel leerlingen met een 1,9-financiering – maar wel aan ICT-uitbreiding en meer nascholing voor de leraren. Mag de school dan de voor de klassenverkleining gealloceerde middelen besteden aan de andere doelen van kwaliteitsverbetering? De fractie van de VVD zou dat graag van de staatssecretaris vernemen. Want het lijkt erop dat dit door de strakke regelingen in de voorliggende wet onmogelijk is. Daarom legt, anders gezegd, de VVD-fractie de staatssecretaris de vraag voor welke ruimte er nu is voor scholen om in enige vrijheid – dat lijkt toch niet te veel gevraagd – extra middelen te besteden aan de kwaliteitsbevorderende maatregelen die voor die school het meest urgent zijn.

Indien het antwoord is dat die ruimte er niet is, is de staatssecretaris dan bereid nader te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om de wet zo uit te voeren dat de vrijheid van scholen vergroot wordt, en niet weer opnieuw beperkt? Mag ik ter illustratie, voorzitter, een enkel citaat voorlezen uit het net verschenen rapport van het Sociaal en cultureel planbureau over het onderwijs, "Scholen onder druk"? Ik hoop dat de staatssecretaris, haar ambtenaren en alle leden van de Tweede Kamer dit rapport van kaft tot kaft te lezen. Het citaat is afkomstig uit een veldonderzoek onder scholen en docenten ter controle van de uitkomsten van het rapport. Wij lezen daar het volgende. Ik citeer overigens alleen hetgeen betrekking heeft op het wetsvoorstel.

Dupuis

“Druk van OCW. Diverse instanties beoordelend naar de mate waarin de school druk ondervindt, blijkt de grootste druk uit te gaan van OCW. Dit geldt zowel voor basisscholen als – nog unaniemer geuit – voor scholen voor voortgezet onderwijs. De commentaren van deelnemers uit het basisonderwijs op OCW spreken boekdelen:

- Hoe bestaat het dat de overheid zichzelf beschouwt als terugtredend?
- Aan de ene kant verkondigt de overheid bestuurlijke vrijheid, maar aan de andere kant durft de overheid de scholen niet los te laten.
- De school moet zich verantwoorden en alles vastleggen, zo komen via de achterdeur allerlei eisen binnen.
- OCW voert een minimumbeleid, doet niet meer dan het hoogst noodzakelijke. Er komen al nieuwe eisen voordat de andere goed en wel zijn doorgevoerd. Er is ook sprake van een achteruitgang van de middelenvoorziening.” Dit is te lezen op blz. 283.

Gaarne verneemt de VVD-fractie van de staatssecretaris hoe zij over deze uitspraken denkt en, nogmaals, of zij bereid is om te onderzoeken of met name op het punt van de kwaliteitsverbetering aan scholen meer ruimte geboden kan worden bij de besteding van extra middelen.

Sinds in 1997 de Tweede Kamer een motie aannam om de klassen te verkleinen, is een aanzienlijk lerarentekort aan het licht gekomen, juist in het primair onderwijs. Het is evident dat klassenverkleining de vraag naar leraren alleen maar zal doen toenemen. Op dit punt is de staatssecretaris door bijna alle fracties al gewezen. Zij meldt echter in de memorie van antwoord dat door het aan de orde zijnde wetsvoorstel het tekort juist zal verminderen, doordat de motivatie van leraren vergroot wordt. Het vervelende is alleen dat die leraren er niet zijn – dat vergeet de staatssecretaris te vermelden – mede vanwege de klassenverkleining, zoals allerwegen in het onderwijs de overtuiging is. In zo'n situatie ligt het toch veel meer voor de hand, eerst te zorgen voor voldoende leraren door hun positie te verbeteren en dan pas aan klassenverkleining te denken? Bijkomend probleem is dat veel leraren weinig belangstelling hebben om in groep 1 of 2 te werken, waarbij het immers gaat om onderwijs aan kleuters.

Een laatste, verre van onbelangrijk, punt van kritiek betreft de kern van de zaak zelf, namelijk de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs door klassenverkleining. Ondanks een onlangs verschenen stuk in de Staatscourant over een Amerikaans onderzoek waarbij klassenverkleining positief zou uitpakken, is de meest overheersende opvatting onder deskundigen dat het hoogst dubieus is of klassenverkleining nu werkelijk een reële bijdrage levert aan die begeerde kwaliteitsverbetering. De Onderwijsraad laat niet na om in diverse rapporten steeds weer erop te wijzen dat hier niet van een bewezen verband kan worden gesproken. Integendeel, velen van de hier aanwezigen hebben in klassen van meer dan 40 leerlingen lager onderwijs genoten en zie hoe het ons is vergaan. De trend in vele landen is, dat de klassen de laatste decennia steeds kleiner zijn geworden, maar dat de kwaliteit van het onderwijs niet is verbeterd. Dit blijft een lastig punt, vooral gezien de enorme investeringen die nu al gedaan worden. Eigenlijk zijn wij met de behandeling van dit wetsvoorstel een beetje te laat.

Heeft de staatssecretaris al ideeën over de wijze waarop zij het effect van deze dure operatie zal evalueren? En wat te doen als blijkt dat er van kwaliteitsverbetering geen sprake is en de leraren ook niet staan te dringen om in verkleinde groepen les te geven? Is er nog een weg terug of is de klassenverkleining een onomkeerbaar proces dat, eenmaal begonnen, niet gestopt kan worden? Gaarne verzoekt de fractie van de VVD de staatssecretaris, deze en eerder gestelde vragen te beantwoorden.

Overigens is de VVD-fractie ervan overtuigd dat de staatssecretaris goede bedoelingen heeft en dat haar inzet voor het primair onderwijs niet ter discussie staat. Maar platdrukken aan de moederborst respectievelijk doodknuffelen gelden in het algemeen niet als positieve uitingen van genegenheid; ware genegenheid streeft ernaar, het voorwerp van liefde mondig en vrij te maken en niet klem te zetten.

De **voorzitter**: Mevrouw Dupuis, u bent hoogleraar medische ethiek in Leiden. In een van uw publicaties – die ik voor dit doel enigszins verdraai – ging het over wel of niet behande-

len. U zult in dit huis merken dat wij als leden zelden de vraag stellen of wij iets wel of niet behandelen, maar wel wanneer wij iets behandelen. U hebt geen publieke politieke functie bekleed, maar wel partijpolitieke functies. U was onder andere lid van de commissie Liberalisme 21ste eeuw. Luisterend naar u, met kennis van uw carrière, denk ik dat liberalisme in de 21ste eeuw met vertegenwoordigers zoals u geen probleem zal opleveren. Ik wens u geluk met uw maidenspeech.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

□

De heer **Van Vugt** (SP): Mijnheer de voorzitter! Wat een maidenspeeches vandaag. Ik heb er bijna spijt van dat ik vandaag mijn maidenspeech niet houd. Nu ik hier toch sta, zal ik proberen, iets zinnigs te zeggen.

Mijnheer de voorzitter! De kwaliteit van het onderwijs in Nederland staat onder druk. De kranten staan er bol van: lerarentekort, witte scholen, zwarte scholen, eigen bijdragen, tweedeling, het houdt niet op. Daar wil ik vandaag graag aandacht voor vragen, ook in relatie tot dit wetsvoorstel, waarmee wordt beoogd, de klassen in de onderbouw te verkleinen. De doelstelling van het wetsvoorstel onderschrijft de SP-fractie van harte. Sterker nog, wij vinden het heel goed dat de overheid hiermee aan de slag gaat. Ook de SP-fractie is namelijk van mening dat klassenverkleining noodzakelijk is om de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar te vergroten, maar het kan ook een middel zijn in de strijd tegen het lerarentekort. Dat laat echter onverlet dat mevrouw Dupuis terecht heeft opgemerkt dat het bestaande lerarentekort niet wordt opgelost door klassenverkleining, maar door deze stap op korte termijn juist wordt versterkt. Kan de staatssecretaris ingaan op deze problematiek, dus op de relatie tussen het lerarentekort en de klassenverkleining? Kan zij ook aangeven waarom zij prioriteit geeft aan de klassenverkleining?

Mijnheer de voorzitter! De staatssecretaris heeft in het wetsvoorstel gekozen voor het hanteren van een gemiddelde van 20 leerlingen per groep. Wordt dit gemiddelde gehanteerd per school, of is het een landelijk gemiddelde?